

ХӨВСГӨЛ АЙМАГ ДАХЬ ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР

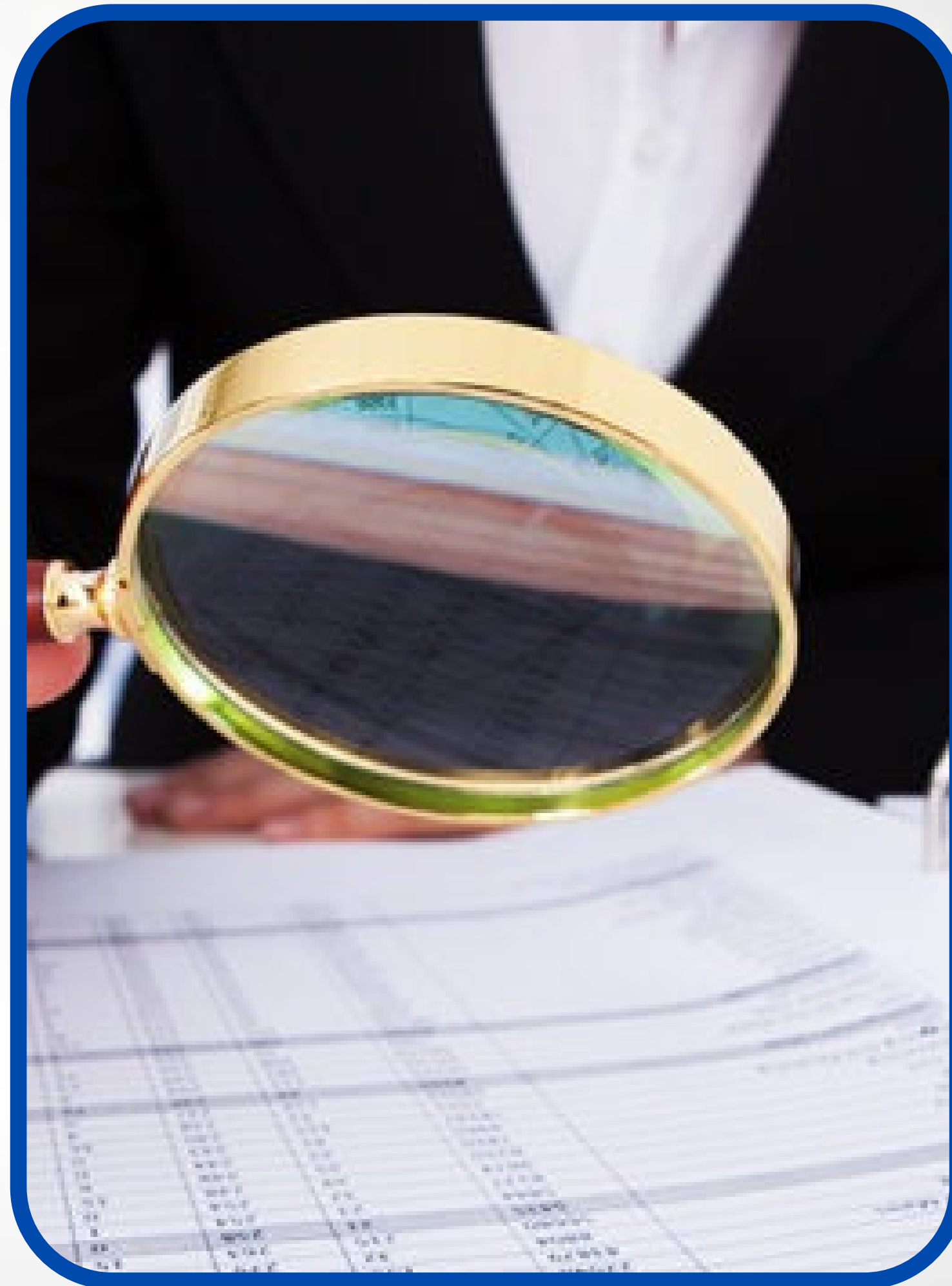
**“ХҮҮ, ТОРГУУЛИЙН ОРЛОГЫН БҮРДҮҮЛЭЛТ, ЗАРЦУУЛАЛТ
ГҮЙЦЭТГЭЛИЙН АУДИТ”**

Хөвсгөл аймаг Мөрөн сум

АУДИТЫН ЗОРИЛГО

Хүү, торгуулийн орлогын бүрдүүлэлт, зарцуулалтад гүйцэтгэлийн аудит хийж, дүгнэлт өгч зөвлөмж боловсруулан, дүнг холбогдох байгууллага, албан тушаалтан, олон нийтэд танилцуулахад аудитын зорилго чиглэсэн.

Уг зорилгыг хангахын тулд дараах зорилтын хүрээнд аудитыг гүйцэтгэсэн.

Хамарсан хүрээ:

Аудитад хүү, торгуулийн орлого төлөвлөх, бүрдүүлэх, зарцуулах, хяналт хэрэгжүүлэх эрх бүхий байгууллагуудын 2023–2024 оны үйл ажиллагаа, санхүүгийн баримт материал, тайлан мэдээ, дансны хуулга, бусад нотлох баримт, материалыг хамруулан гүйцэтгэсэн.

Аудитад нийт 30 байгууллага, 275 албан тушаалтны 2023–2024 оны баримт материалыг хамруулан судалгааг авч нэгтгэсэн болно.

ЗОРИЛТ

1

·Хүү, торгуулийн орлогын төлөвлөлт нь хэрэгцээ шаардлагад нийцсэн эсэх;

2

·Хүү, торгуулийн орлого бүрдүүлэлтийг хууль, журамд нийцүүлэн төвлөрүүлсэн эсэх;

3

·Хүү, торгуулийн орлогын зарцуулалт үр дүнтэй эсэх;

4

–Хүү, торгуулийн орлогын бүрдүүлэлт, зарцуулалтад тавих хяналт үр дүнтэй хэрэгжсэн эсэх.

ТӨЛӨВЛӨЛТ

Хөвсгөл аймгийн хэмжээнд орон нутгийн дансанд хүүгийн орлого төвлөрүүлэгч **3**, торгуулийн орлого төвлөрүүлэгч **12** байгууллага байна. Эдгээр байгууллагуудаас зарим байгууллага нь хүү, торгуулийн орлогын төлөвлөгөөнд санал ирүүлдэг ч, зөвхөн аймгийн санхүү төрийн сангийн хэлтэс нь орлогыг төлөвлөж байна.

Торгуулийн орлогыг төлөвлөхдөө хүүгийн орлогод дамжуулан зээлдүүлсэн зээлийн хүүд төлөх төлбөрийг тусгасан, ЖДҮ-ийг дэмжих сангийн харилцах дансны үлдэгдэлд бодогдох хүүг төлөвлөөгүй зэрэг нь орлогын эх үүсвэрийг үнэн зөв тодорхойлоогүй гэж үзэх шалтгаан болж байна.

БҮРДҮҮЛЭЛТ

ХӨВСГӨЛ АЙМГИЙН 2023, 2024 ОНД УЛС, ОРОН НУТГИЙН
ОРЛОГОД

ХҮҮ, ТОРГУУЛИЙН ОРЛОГЫН БҮРДҮҮЛЭЛТ

2023

1,618.1 сая төгрөг

2024

1,938.0 сая төгрөг

ХӨВСГӨЛ АЙМГИЙН ХЭМЖЭЭНД ОРОН НУТГИЙН ДАНСАНД ХҮҮГИЙН ОРЛОГО ТӨВЛӨРҮҮЛЭГЧ 3, ТОРГУУЛИЙН ОРЛОГО ТӨВЛӨРҮҮЛЭГЧ 12
БАЙГУУЛЛАГА БАЙНА.

БҮРДҮҮЛЭЛТ

ТОРГУУЛИЙН ОРЛОГО

Хөвсгөл аймгийн хэмжээнд 2023 онд 1,610.3 сая төгрөг, 2024 онд 1,249.9 сая төгрөгийн торгуулийг ногдуулсан байна. Ногдуулсан торгуулийн 74.7–78.0 хувийг цагдаагийн газрын торгууль эзэлж байна.

Эрх бүхий албан тушаалтан ноогдуулсан торгуулийн хэрэгжилтэд бүрэн анхаарч ажиллаагүйгээс 2023–2024 онд 442.8 сая төгрөгийн торгуулийн орлогыг төсөвт дутуу төвлөрүүлсэн байна.

Хүү, торгуулийн орлогын төлөвлөлт, бүрдүүлэлт, хуваарилалт, зарцуулалт, бүртгэх бүх шатанд нэгдсэн хяналт хэрэгжүүлэх эрх зүйн орчин бүрдээгүй ба одоогийн байдлаар торгууль ногдуулсан эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтан хэрэгжилтийг хариуцан хангуулж байна.

Торгуулийн орлого бүрдүүлэлтэд дараах тодорхойгүй асуудлууд нөлөөлж байна. Үүнд:

1

Төсвийн тухай хуульд торгуулийн орлогын бүрдүүлэлтийг нарийвчлан тусгах, хяналт тавьж хэрэгжилтийг хангах эрх бүхий байгууллага албан тушаалтныг тодорхойлоогүй.

2

Орон нутгийн төсвийн төсөл боловсруулах журамд торгуулийн орлогыг төлөвлөх, ямар арга хэмжээнд зарцуулах талаар тодорхой тусгаагүй.

3

Хүү торгуулийн орлогыг хуваарилах аргачлал байхгүй.

БҮРДҮҮЛЭЛТ

ХҮҮГИЙН ОРЛОГО

Хөвсгөл аймгийн хэмжээнд нийт 275 эрх бүхий албан тушаалтан торгох шийтгэл ноогдуулж байна. 2023-2024 онд улс, орон нутгийн төсөвт 994.1 сая төгрөгийн хүүгийн орлогыг дутуу төвлөрүүлсэн байна.

Хүүгийн орлогын гүйцэтгэл 2023 онд 22.5%, 2024 онд 48.5% байгаа нь Хөвсгөл ус суваг ХХК жил дараалан алдагдалтай ажиллаж, зээлийн хүүгийн төлбөрийг бүрэн төлөх боломжгүй болсонтой холбоотой байна.

Хүүгийн орлого нь гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээний зардал болон замын сангийн хөрөнгийн эх үүсвэр болдог ба орлогыг дутуу бүрдүүлэх нь тухайн чиглэлээр орон нутагт хэрэгжүүлэх хөрөнгө оруулалтын боломжийг алдагдуулж байна.

Хүү, торгуулийн орлого бүрдүүлэлтэд сөргөөр нөлөөлж буй дараах хууль эрх зүйн заалтууд байна. Үүнд:

1. Төсвийн тухай хуульд хүү, торгуулийн орлогыг бүрдүүлэх, хуваарилах, хяналт тавих аргачлалыг тусгайлан зааж өгөөгүй байна.

3."Татварын ерөнхий хууль"-д татварын орлогыг хэрхэн бүрдүүлэх, татвар төлөгчийг бүртгэх, татвар ногдуулах, тайлагнах, төлөх, хянан шалгах, хураах, хөнгөлөх зэрэг үйл ажиллагааг зохицуулдаг. Гэвч энэ хуульд торгуулийн орлогыг хэрхэн бүрдүүлэх хяналт тавих талаар тодорхой заалт байхгүй.

2.Орон нутгийн төсвийн төсөл боловсруулах журмын 4.2.1[1], 4.2.2[2]-т гэж заасан боловч татварын бус орлого буюу торгуулийн орлогын төлөвлөлтийн талаар тодорхой тусгасан зүйл заалт байхгүй байна.

4."Зөрчлийн тухай хууль"-д зааснаар, зөрчил үйлдсэн этгээдэд торгууль ногдуулах, албадлагын арга хэмжээ авах зэрэг зохицуулалтууд байдаг. Гэвч энэ хуульд торгуулийн орлогыг хэрхэн бүрдүүлэх, түүнийг төсөвт хэрхэн төвлөрүүлэх талаар тодорхой зааварчилгаа дутмаг байна.

ЕРӨНХИЙ МЭДЭЭЛЭЛ

1

БҮЛЭГ 1. Торгуулийн орлогыг өмнөх оны гүйцэтгэл, эрх бүхий байгууллагуудын саналыг үндэслэхгүйгээр төлөвлөсөн байна.

- Хүү, торгуулийн орлогыг бодит хэрэгцээ шаардлагад нийцүүлэн төлөвлөөгүй байна.
- Торгуулийн орлогыг эрх бүхий байгууллагуудын саналыг харгалзахгүйгээр өмнөх оны гүйцэтгэлээс бууруулан төлөвлөж байна.
- Хүү, торгуулийн орлогыг Төсвийн тухай хуульд заасны дагуу татварын бус орлогын эх үүсвэрээр тооцон төлөвлөж тайлагнасан байна.

2

БҮЛЭГ 2. Эрх бүхий албан тушаалтны ноогдуулсан торгуулийн хэрэгжилтийг нэгдсэн байдлаар хянах тогтолцоо бүрдээгүйгээс 2023–2024 онд орон нутгийн төсөвт 442.8 сая төгрөгийн орлогыг дутуу төвлөрүүлсэн байна.

- Орон нутгийн төсөвт **2023-2024** онд **994.1** сая төгрөгийн хүүгийн орлого, **442.8** сая төгрөгийн торгуулийн орлогыг дутуу төвлөрүүлсэн байна.
- Торгуулийн орлогоос төсвийн эх үүсвэр болгон хуваарилах зардлыг **2023** онд **192.9** сая төгрөг, **2024** онд **312.3** сая төгрөгөөр тус тус дутуу хуваарилсан байна.

3

БҮЛЭГ 3. Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээний зардлыг зориулалтын дагуу зарцуулсан байна.

- Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээний зардалд **2023-2024** онд хуваарилсан **669.1** сая төгрөгийг зориулалтын дагуу зарцуулсан боловч үр дүнг тооцоогүй байна.
- Хүү, торгуулийн орлогын зарцуулалтыг эрх бүхий байгууллагуудын санхүү, төсвийн гүйцэтгэлийн тайланд нэгтгэн шилэн дансны цахим хуудсаар мэдээлсэн байна.

4

БҮЛЭГ 4. Хүү, торгуулийн орлогын нэгдсэн бүртгэл мэдээллийн системийг нэвтрүүлээгүй, ноогдуулсан торгуулийн хэрэгжилтэд нэгдсэн хяналт хэрэгжүүлэх чиг үүргийн байгууллагыг хуулиар тодорхойлоогүй байна.

- Хүү, торгуулийн орлого бүртгэлийн нэгдсэн бүртгэл мэдээллийн системийг бүрэн нэвтрүүлээгүй, мэдээллийн сан бий болоогүй байна.
- Эрх бүхий байгууллагуудаас ноогдуулсан торгуулийн хэрэгжилтэд нэгдсэн хяналт хэрэгжүүлэх чиг үүргийн байгууллагыг хуулиар тодорхойлоогүй байна.

Хөвсгөл аймаг дахь Төрийн аудитын газар

Хөвсгөл аймаг дахь Төрийн аудитын газар нь Хүү, торгуулийн орлого бүрдүүлэлт, зарцуулалт гүйцэтгэлийн аудитаар илрүүлэсэн асуудлын хүрээнд дараах дүгнэлтүүдийг гаргасан.

1.Торгуулийн орлогыг төлөвлөхдөө орлого төвлөрүүлэгч байгууллагуудын санал, төвлөрүүлсэн орлогын гүйцэтгэл, тооцоо судалгаа, эх үүсвэрийг бодитой тодорхойлоогүй, хүүгийн орлогод дамжуулан зээлдүүлсэн зээлийн хүүд төлөх төлбөрийг тусгасан, ЖДҮ-ийг дэмжих сангийн харилцах дансны үлдэгдэлд бодогдох хүүг төлөвлөөгүй, зэргээс харахад орлогын эх үүсвэрийг үнэн зөв тодорхойлоогүй байна.

2.Эрх бүхий албан тушаалтан ноогдуулсан торгуулийн хэрэгжилтэд анхаарч ажиллаагүйгээс 2023-2024 онд 442.8 сая төгрөгийн орлогыг төсөвт төвлөрүүлээгүй байна.

3.Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээнд зарцуулсан зардал нь богино хугацаанд тодорхой эерэг нөлөө үзүүлсэн боловч зөрчлийн тоо тогтмол буураагүй нь зардлын хуваарилалт, зориулалт, гүйцэтгэлд тавих хяналтыг сайжруулах шаардлагатайг харуулж байна. Иймд хүү, торгуулийн орлогын эх үүсвэрийг оновчтой, зориулалтын дагуу хуваарилж, гүйцэтгэлд тогтмол хяналт тавьж, үнэлгээ хийснээр нийгэм, эдийн засагт үзүүлэх эерэг нөлөөллийг нэмэгдүүлэх боломжтой байна.

4.Хүү, торгуулийн орлогын зарцуулалтыг эрх бүхий байгууллагуудын санхүүгийн тайлан, төсвийн гүйцэтгэлийн тайланд нэгтгэн шилэн дансны цахим хуудсаар мэдээлсэн боловч иргэд, төрийн бус байгууллага, хяналтын зөвлөл зэрэг оролцогч талуудын зүгээс ил тод байдалд үнэлгээ өгсөн албан ёсны санал, шүүмжлэлт дүгнэлт, судалгаа мэдээллийн баримт нотолгоо байхгүй нь иргэдийн оролцоо харьцангуй сул байгааг харуулж байна.

5.Аймгийн хэмжээнд хүү, торгуулийн орлогын бүрдүүлэлтийг зөвхөн орлогын гүйцэтгэлээр хянаж байгаа нь ногдуулсан торгуулийн биелэлт, хугацаа хэтрэлтэд тавих эрх бүхий албан тушаалтны хяналт орхигдсон, нэгдсэн цахим хяналтын систем дутагдалтай байгааг харуулж байна.